

MODÜL 7

SOSYAL ETKİLEŞİM VE İLETİŞİM (ÖZET)

SOSYAL ETKİLEŞİM VE İLETİŞİM

İletişimin Önemi ve İletişim Becerileri

Kişiler arası iletişimde en az iki kişi vardır. İletişim tek yönlü değil, karşılıklıdır ve iletişim hem psikolojik hem de sosyal/kültürel bir olgu ve süreçtir.

İletişimin Öğeleri ve Süreçleri

İletişimin kaynak, hedef, mesaj-ileti ve kanal olmak üzere dört ögesi vardır. Bu öğeler etkileşimsel iletişim modeli ile açıklanmaktadır.

Kaynak ve hedef: Kişiler arası iletişimde kaynak mesajı gönderendir. Hedef mesajı alır, anlamlandırır ve kaynağa farklı bir mesaj gönderir.

Mesaj-İleti: İletişim sürecinde hedefe iletilmek istenen her şey mesajdır.

Kanal: İletişim sürecinde kişiler karşılıklı mesajlarını farklı yollarla iletirler. Söz, beden dili ve yazı bu yollardan bazılarıdır.

İletişim Süreçleri

Kodlama: Mesajın işaret hâline dönüşmesinde kullanılan **simgeler ve simgeler arasındaki ilişkileri** düzenleyen kuralların tümüne kod denir. En çok kullanılan kod sistemi dildir.

Kod açma ve yorumlama: Kod açma, kaynaktan gelen mesajın içeriğinin alınıp çözümlenmesi, anlamın anlaşılmasıdır.

Geri bildirim: Geri bildirimin kişiler arası iletişimdeki işlevi karşılıklı gidip gelen mesajların **doğru algılanıp algılanmadığını** test etmektir. Geri bildirim bir söz, jest ve mimik gibi bir beden hareketi de olabilir.

Gürültü: Kaynaktan çıkan mesajın hedef tarafından tam ve doğru olarak alınmasını etkileyen şey gürültüdür.

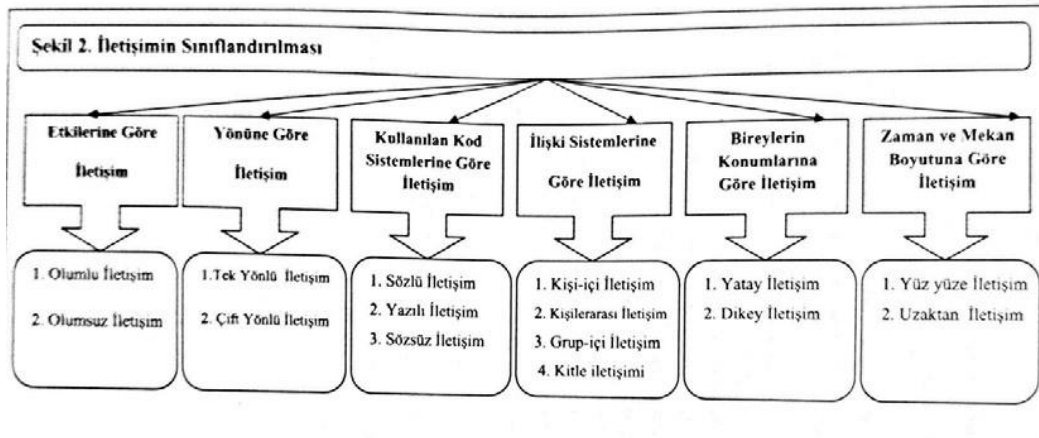
İletişimin İşlevleri

İletişim daha önce de belirtildiği gibi hem bireysel hem toplumsal hem de kültürel işlevleri olan bir süreçtir. Duygu, düşünce ve ihtiyaçlarımızı paylaşma ihtiyacı iletişimin **bireysel işlevleri** arasında sayılabilir.

İletişimin **toplumsal işlevleri** arasında sosyalleşme, bilgi sağlama, bilginin aktarılması ve paylaşılması sayılabilir. **Kültür**, toplumdan topluma ve kuşaktan kuşağa sözlü ya da sözsüz kurulan iletişim sayesinde aktarılır. Bu da iletişimin toplumsal işlevleri arasında sayılabilir.

İletişimin Sınıflandırılması

İletişim farklı yazarlara göre farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Kaya (2011) 'ya göre iletişim Şekil 1'de görüldüğü gibi sınıflandırılabilir.

Şekil 1'de etkilerine, yönüne, kullanılan koda, ilişki sitemlerine, bireylerin konumlarına ve zaman ve mekâna göre iletişim sınıflandırılmıştır.

Okulda ve sınıflarda istenilen iletişim **olumlu ve çift yönlü** olmalıdır. Okullarda **tek yönlü** iletişim olduğunda, okul yöneticisinin okulda olan herkesle kurduğu iletişim aşağıdan yukarı olacaktır.

İletişim, **kullanılan koda** göre de sınıflandırılmıştır; **sözlü, sözsüz ve yazılı** iletişim olmak üzere.

Sözlü iletişimde, kullanılan kelimeler, ses tonu ile beden dili öneme sahiptir. Bu konuda yapılan araştırmalar göstermektedir ki sosyal etkileşimde **sözsüz iletişim** sözel iletişime oranla çok daha etkili olmaktadır.

Yazılı iletişim; mektuplar, raporlar, özetler, makaleler, tutanaklar, basın bildirileri, elektronik ortamlarda gönderilen çeşitli yazılı mesajları içerir.

Yazılı ve sözlü iletişim arasındaki farklar:

- Yazılı iletişimde, sözlü iletişimde olduğu gibi seslendirmenin, tavır, jest ve mimiğin sağlayacağı etkiler söz konusu değildir.
- Sözlü iletişimde yapılan **dil yanlışları, söyleyiş bozuklukları** dışında pek fark edilmez. Oysa yazılı iletişimde yanlış kullanılan bir sözcük okuyucunun hemen dikkatini çeker.
- Yazılı iletişimde, birtakım biçimsel kurallara uymak gerekir. Yazım kurallarına ve noktalama işaretlerine uymak zorunluluğu vardır. Yazılı iletişimde planlama, sözlü iletişime oranla daha çok önem taşır.

İki Amerikalı psikolog, **Joseph Luft ve Harrington Ingham**, 1950 yılında **Johari Penceresi Modeli**'ni geliştirerek, insanın sosyal ilişkilerinde kendisi ile ilgili aktarımda bulunduğu alanlarının yanı sıra paylaşımında bulunmadığı, bulunmak istemediği alanları da ortaya çıkarmışlardır. Bireyler Johari Penceresi'nde yer alan; açık alan, kör alan, gizli alan ve bilinmeyen alanları hakkında bilgi sahibi olabilir. Şekil 2'de Johari Penceresi'nin alanları yer almaktadır.

Şekil 2. Johari Penceresi'nin alanları

Şekilde açıklanan Johari Penceresi'nde bulunan dört alanın anlamı:

- ✦ **Açık alan:** Kişinin kendi tarafından da başkaları tarafından da bilinen alandır. Bu alanda insanlar umutlarını, beklentilerini ya da korkularını çekinmeden diğer insanlarla paylaşmaktadırlar.
- ✦ **Kör alan:** Bu alan başkaları tarafından bilinen ancak kişinin bilmediği alanıdır.
- ✦ **Gizli alan:** Bu alan kişinin bildiği ancak başkalarının bilmediği alandır. Kişi, bilinçli olarak bazı yanlarını gizlemek istemektedir.
- ✦ **Bilinmeyen alan:** Bu alan ise kişinin de başkalarının da bilmediği, karanlık alandır.

Okul ortamlarında "formal" ve "informal" olmak üzere iki tip iletişim türü kullanılır. **Formal iletişim**, iletişimin kademeli olarak **aşağı ve yukarı yönlü hiyerarşik** aktarımıdır. **İnformal** iletişim ise okullarda daha sık gördüğümüz kişi ve grupların tutumlarına bağlı olarak değişen ve okula dair düzensiz yaklaşımları olan bir iletişim türüdür.

Kişiler arası iletişim ve grup içi iletişim **çift yönlü** bir iletişimken, kitle iletişimi **tek yönlü** bir iletişim olarak tanımlanabilir. Kitle iletişiminin, topluma çeşitli konularda haber ve bilgi sağlama, bireylerin sosyalleşmesine katkıda bulunma gibi işlevleri vardır.

İletişim Becerileri

İletişim becerisi, kişinin kendisine ve diğerlerine saygı duyması, empati, etkin dinleme, somutlaştırma, ben dilini kullanma, içten ve samimi olmayı kapsamaktadır.

Saygı duymak iletişimin temelinde olan bir değerdir. Saygı insanlara yalnızca insan oldukları için değer vermektir. Aynı zamanda karşı tarafı kabul etmekle ve olduğu gibi kabuletmekle de ilgilidir.

Empati diğer bir iletişim becerisi olarak tanımlanabilir. Rogers, "Empatinin etkisini, birinin sizin hakkınızda peşin hüküm vermeden adınıza sorumluluk almaya veya sizi belli bir kalıba sokmaya çalışmadan dinlemesi gerçekten iyi hissettirir." şeklinde açıklar.

Etkin dinleme: Dinleme, sesli uyarıcıları işitmek, anlamak ve zihinde yapılandırmak için kulak ve beynimizde yürütülen karmaşık bir süreçtir. Dinleme, konuşmanın algılanma boyutunu oluşturmaktadır ve bireylerin söylenenleri algılayıp anlamlandırması olarak da tanımlanmaktadır. Etkin dinleme becerisini, alıcı açısından iletişimdeki gürültüyü azaltma ve mesajı tam ve doğru olarak alma etkinliğidir/becerisi olarak da tanımlamak mümkündür.

Cüceloğlu dinlemeye ilişkin olarak "Doğuştan iyi dinleyici olanların sayısı azdır. İyi bir dinleyici olabilmek için; bilinçli bir çaba ve yeni beceriler öğrenmek gereklidir." demiştir.

Alanyazında yer alan iyi bir dinleyicinin özellikleri:

- Dinlemenin amacını ve yöntemini belirler,
- Ön bilgilerini harekete geçirir,
- Dinlediklerini ön bilgilerinin ışığında inceler,
- Konuşmacının aktardığı bilgilerle ön bilgileri arasında bağ kurar,
- Bir olay ve düşünce arasındaki farkı belirler,
- Ana ve yardımcı düşünceleri belirler,
- Konuşmacının amacını belirler,
- Propaganda, abartı ve ön yargıları belirler,
- Zihinsel yapısını düzenler ve geliştirir,
- Konuşmayı, konuşmanın içeriğini değerlendirir.

Dinleme alanları işlem, etkileşim ve sözlü anlama olmak üzere üç boyutta incelenmektedir:

1. İşlem boyutu: Bu süreçte **hem fiziksel hem de zihinsel** çeşitli işlemler yapılmaktadır. Bu işlemler işitme, anlama ve zihinde yapılandırma olmak üzere üç aşamada ele alınmaktadır.

1. **İşitme**
2. **Anlama**
3. **Zihinde yapılandırma:** Sıralama, sınıflama, ilişki kurma, düzenleme, sorgulama, değerlendirme gibi zihinsel işlemler yapılmaktadır.

2. Etkileşim boyutu: Konuşmacı ile dinleyici arasında **sözlü konuşmalar**, **aktarılan bilgiler** ve iletişimin gerçekleştirildiği ortamla gerçekleşmektedir.

- **Fiziksel etkileşim:** Konuşmacının sesi, konuşma hızı, kullandığı kelimeler, beden dili, yüz ifadesi, göz teması, duruşu, jestleri, fiziksel mekân, araç-gereç, dinleme ortamı, gürültü, ışık, ısı, renk gibi durumlarla etkileşimi içermektedir.
- **Zihinsel etkileşim:** Dinleyicinin konuşmacının düşüncelerini öğrenmesi, anlaması, kendi bilgileriyle karşılaştırmasıdır.

3. Sözlü anlama boyutu: Anlama işlemi hem süreçsel hem de etkileşimsel olarak gerçekleşmektedir.

1. **Etkileşimsel süreçte** dinleyicinin özellikleri, konuşmacının aktardıkları ve iletişimin gerçekleştiği ortam etkili olmaktadır.
2. **Süreçsel anlama** ise dinleme sırasında çeşitli bilgilerin alınması, zihnimize işlenmesi ve anlamlandırılması aşamalarındaki işlemleri kapsamaktadır.

Alanyazında pek çok dinleme türü yer almaktadır. Bunlardan bazıları (Cihangir, 2011) şunlardır:

- ✦ **Takdir edici dinleme**
- ✦ **Kapsamlı dinleme;** öğrenme ve bilgiyi hatırlamaya odaklanılan dinlemedir.
- ✦ **Kritik değerlendiren dinleme;** duyulanı yargılayan ya da değerlendiren dinlemedir.
- ✦ **Vurgulu dinleme;** diğerlerinin duygularını anlamaya odaklanılan dinlemedir.
- ✦ **Katılımcı dinleme**
- ✦ **Edilgin dinleme**
- ✦ **Empatik dinleme;** amaç kişinin kendisini açması, duygularını daha yoğun yaşaması,
- ✦ **Yargısız ve eleştirel dinleme**
- ✦ **Derinlemesine dinleme;** konuşmacının dile getirmediği duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışmayı içerir.
- ✦ **Çözümleyici dinleme**
- ✦ **Etkin dinleme;** konuşmacının mesajının sözel ve sözel olmayan yönüne, içeriğine ve
- ✦ **Dikkatle dinleme;** konuşmacının söylediklerini takip etmeyi gerektirir.

Buluş, Atan ve Erten Sarıkaya (2017)'ya göre etkili iletişim becerileri; Egoyu Geliştirici Dil, Etkin-Katılımlı Dinleme, Kendini Tanıma-Kendini Açma, Empati ve Ben Dili becerileri olarak sınıflandırılabilir.

Ego geliştirici dil: Bu beceri ile iletişim sürecinde, bireyin olumlu özelliklerine ve performanslarına vurgu yapılarak, ihtiyaç duyulan değişimleri gerçekleştirmesi amaçlanır.

Etkin-katılımlı dinleme: Bireyin mesajının anlaşılmasına katkı sağlayacak yeterli motivasyon ve dikkat ile o ana aktif bir şekilde katılma olarak kavramsallaştırılabilir.

Kendini tanıma-Kendini açma: Bu beceri bireyin kendisine ilişkin farkındalığına, düşünce ve duygularıyla yeterli düzeyde ilişki kurmasına ve kendi iradesi ile kendisini açmasına ve şeffaflığına işaret etmektedir.

Empati: Bu beceri karşıdaki kişinin öznel dünyasından yola çıkarak onu anlamaya ve böylece anlaşılan duygu, düşünce ve beklentilerinin kendisine aktarılmasına işaret etmektedir.

Ben dili: Kişinin karşılaştığı durum veya davranış karşısında kişisel tepkisini duygu ve düşüncelerle açıklayan bir ifade tarzıdır.

Etkili İletişimde Dil, Kültür ve Değerlerin Önemi

Öğrenme ortamında bize rehber olacak özelliklerden bazıları şunlardır:

- ☑ Öğrenciler ve öğretmenler (ebeveynler ve okul çalışanları) birlikte ve birbirinden öğrenir.
- ☑ Öğrenme kazanımları ve kuralları, bunlardan etkilenecek herkesin anlaşmasıyla belirlenir.
- ☑ Öğrenenler içsel değerlerden, ihtiyaçlar ve arzulardan motive olurlar.
- ☑ Öğrenme ortamında hiçbir şekilde baskı yoktur.

İletişim süreci sembelleri, sembolleri ve kültürel kodları da içerir. Bu kültürel kodlar toplumdan topluma ve aynı toplumun içinde farklı yerlere göre değişebilir. Bu tarz kurulan iletişime simgesel iletişim adı verilmektedir. **Sinergoloji** sözsüz, bilinçsiz dili okumaya yönelik bir yöntemdir. Sözlü iletişim ile beden dili arasındaki farkı gözlemlemektedir.

Etkili iletişimde tutumlar, değer yargıları ve algılarımız da etkili olabilmektedir. Sahip olduğumuz tutumlar, değer yargılarımız ve algılarımız davranış biçimlerimizi etkileyebilir. Sınıfta, okulda ve toplumda bize benzeyenlere ve farklı olanlara bütün bu sahip olduğumuz kodlarla davranışta bulunabiliriz. Burada kültürel kodlar, kalıplaşmış yargılar, ön yargılar ve değer yargıları etkili olabilir.

İletişim Engelleri

1. **Fiziksel ve teknik engeller:** Bunlar mesaj ile ilgili engeller, kanal ve araçlarla ilgili engeller, gürültü ile ilgili engeller ve dil ile ilgili engellerden oluşmaktadır.

2. **Sosyal ve psikolojik engeller:** Söz konusu engeller, kişilerin var olan düşünce, duygu ve değer yargılarından, davranış, tutum ve hedefleri, düşünce boyutları, dinleme ve anlama becerilerinden bulundukları sosyokültürel şartların farkındalığından kaynaklanabilir.

3. **Örgütsel engeller:** Roller, zaman baskısı, örgütün büyüklüğü, geri bildirim sisteminin yetersiz olması, yönetim tarzı, aşırı bilgi yüklemesi, statü farklılıkları ve hiyerarşi nedenli olabilir.

Tutar (2009)'a göre ise iletişimin engelleri: **Yapıcı engeller, bozucu engeller, kanal engelleri ve teknik engeller** olmaya üzere dörde ayrılır.

1. **Kişisel unsurlar:** Alıcının ve vericinin mesajı kodlarken veya iletirken gerekli dikkati göstermemelerinden kaynaklanan engellerdir. Kişisel amaçlar, duygular, değer yargıları ve alışkanlıklar, gelen mesajlara olumsuz ve kayıtsız bir tutum sergilenmesine sebep olabilmektedir.
2. **Fiziksel unsurlar:** Kişilerin kendilerinden kaynaklanmayan, dış kaynaklı ortamlarda oluşan ve iletişimi olumsuz yönde etkileyen unsurlardır
3. **Semantik unsurlar:** Semantik unsurlar, kullanılan dilden kaynaklı yanlış anlaşmalar ve iletişim engelleridir.
4. **Zaman baskısı:** İş yaşantısı içerisindeki faaliyetlerin birçoğu, belirlenen mesai saatleri içerisinde gerçekleşmektedir. İş yaşamındaki zamanla alakalı sınırlamalar, iletişim esnasında örgüt üyelerinin üzerinde zaman baskısı oluşmasına neden olmaktadır.
5. **Algılamadaki seçicilik:** Bazı iletilerin bilerek yahut bilmeyerek algılanamamasıyla ilgilidir.

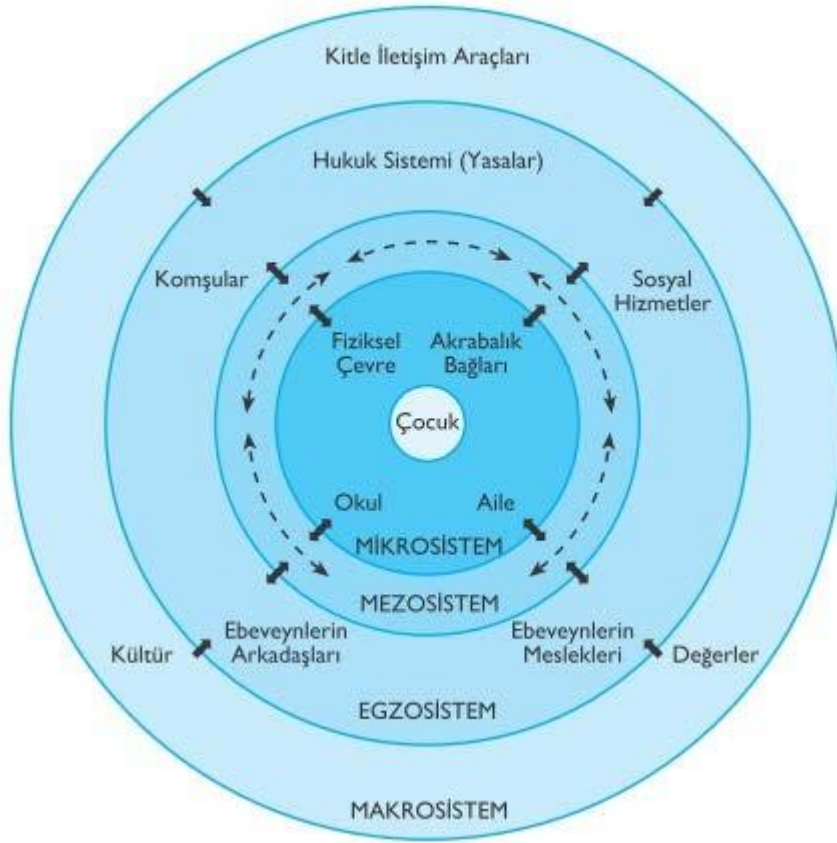
Dilin kullanmayla ortaya çıkan engeller ise aşağıda yer almaktadır. Bu engellerin karşı tarafta nelere sebep olduğu da örneklendirilmeye çalışılmıştır. Örnekler İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün hazırlamış olduğu İletişim Becerileri Düzey 1 Etkinlikleri kitapçığından yararlanılarak verilmiştir:

- ➡ **Emir vermek, yönlendirmek, yönetmek:** Korku ya da aktif direnç yaratabilir.
- ➡ **Uyarmak, gözdağı vermek:** Gücenme, kızgınlık, isyankârlığa neden olabilir.
- ➡ **Ahlak dersi vermek:** Zorunluluk ya da suçluluk duyguları yaratır.
- ➡ **Öğüt vermek, çözüm ve öneri getirmek:** Bağımlılık ya da direnme yaratabilir.
- ➡ **Öğretmek, nutuk çekmek, mantıklı düşünceler önermek:** Bıkkınlık, nefret uyandırabilir.
- ➡ **Yargılamak, eleştirmek, suçlamak:** Benlik saygısını azaltır.
- ➡ **Ad takmak, alay etmek:** Genellikle karşılık vermeye iter.
- ➡ **Yorumlamak, analiz etmek, tanı koymak:** Yanlış anlaşılma korkusuyla iletişim kesilebilir.
- ➡ **Övmek, aynı düşüncede olmak, olumlu değerlendirmeler yapmak:** Övgü yokluğu eleştiri olarak algılanabilir.
- ➡ **Avutmak, teselli etmek:** Zor görevlerde ben de aynı şeyi hissedirdim.
- ➡ **Sorgulamak, sınamak, sorguya çekmek:** Kendini köşe sıkıştırılmış hissetmesine sebep olabilir.
- ➡ **Alaycı davranmak, şakacı davranmak, konuyu saptırmak:** Kendisi ile ilgilenilmediğini, kendisine saygı duyulmadığını düşündürebilir.

Eğitim Ortamında Ekolojik Sistem Yaklaşımı

Ekolojik yaklaşımın temel prensipleri aşağıdaki gibi sıralanabilir. (Bu maddeler oldukça önemlidir:

- ✘ Çocuk, modelin merkezinde yer almaktadır.
- ✘ Çocuğun hayatında kendisini ve birbirlerini etkileyen farklı sistemler yer almaktadır.
- ✘ Çocuğun davranışları çevresindeki bireylerden ve ilişkilerden etkilendiği gibi çocuk da onları etkiler.
- ✘ Çocuğun gelişimi bu sistemlerdeki deneyimlerin niteliğine bağlıdır.
- ✘ Sistemler arasındaki ilişkilerin niteliği ve sıklığı da çocuk üzerinde etkilidir.
- ✘ Çocuğun doğrudan içinde bulunmadığı sistemler de çocuğun gelişimini etkiler.
- ✘ Çocuğun sağlıklı gelişimi için sistemler arasındaki etkileşimin tutarlılığı önemlidir.

Şekil 3. Ekolojik sistem yaklaşımı

Ekolojik sistem yaklaşımı, bireyi çevre içerisinde yaşayan bir varlık olarak ele alır ve bireyin davranışını değerlendirirken çevreyi de göz önünde bulundurur. Bireyin yaşam döngüsü içerisinde meydana gelen etkileşimler ve karşılaştığı yaşam olayları üç temel kategori içerisinde ele alınabilir. Bunlardan ilki **mikro olaylardır**. Mikro olaylar kişisel olarak her bireyin sahip olduğu yaşam deneyimlerini ifade eder. **Mikro olaylara**; madde bağımlılığı, intihar teşebbüsleri, depresif kişilik yapısı vb. bireysel yaşantılar ve kişilik özellikleri örnek olarak gösterilebilir. **Mezzo düzeydeki** yaşam olayları, bireylerin sosyal çevre içerisinde diğer bireyler ve küçük gruplar ile kurdukları ilişki ve etkileşimler üzerine odaklanır. Mezzo düzeydeki yaşam deneyimleri bireyin içten ilişkiler içerisinde bulunduğu aile, arkadaş ve iş çevresi ile arasındaki etkileşimleri kapsar. Yaşam olaylarının üçüncü ve son türü **makro olayları** içermektedir.

Bu sistemleri açıklamak gerekirse;

- ➡ **Mikrosistem-** Şu anki ortam: Ev, okul, iş yeri vb.
- ➡ **Mezzosistem-** Mikrosistemlerden oluşan sistem: Komşuluk, toplum.
- ➡ **Ekzosistem-** Doğrudan bireyi kapsamayan sosyal yapılar: Kamu kurumları, profesyonel kuruluşlar.
- ➡ **Makrosistem-** Kültürü kapsayan örüntüler: ekonomik ya da siyasal ideolojiler, baskın inançlar ya da basmakalıp düşünceler.

Mikrosistemler, günlük yaşamda bireylerle en doğrudan ilişkili sistemlerdir. Örneğin, ev insanların çoğu için öncelikli mikrosistemdir. Okullar, dinî kurumlar, akran grupları ve çalışma ortamları da mikrosistemler içerisinde. Mikrosistemler insanların yüz yüze etkileşiminde oldukları ortamlar olarak tanımlanabilir.

Mezzosistem, mikrosistemin kişisel oluşumlarını birbirine bağlayan ilişkileri ya da ağları içermektedir. Mezzosistemler, sistemler arasındaki bağlantıların fazla ve nitelikli olması durumunda iyi çalışmaktadır. Mezzosisteme örnek olarak okul-aile iş birliğinin çocuğun akademik başarısına etkisi ya da aile-akran ilişkilerinin çocuğun ebeveyn denetimine katkısı verilebilir.

Ekzosistem: Sosyal medya, yasal mevzuat gibi bireyin gelişiminde dolaylı etkisi olan birimlerin oluşturduğu katmandır. Genel eğitim politikaları, medya ve kitle iletişim araçları bu birimlere örnek verilebilir.

Makrosistem: Yaklaşımın bu katmanında bireyin yaşadığı toplumun özellikleri yer alır. Kültürel değerler, ırksal ilişkiler, benimsenen din bunlara örnek verilebilir.

Kronosistem: Önceki tüm katmanları kaplayan bu dış katman, yaşanan zaman dilimini ifade etmektedir. Örneğin, savaşlarda ve ekonomik kriz dönemlerinde suç davranışlarında artış olabilmektedir.

Ekolojik sistem kuramıyla sorunların kaynağı bireyler, içsel yaşantılar, bireysel ve psikolojik etmenler, sosyal ve fiziksel çevrede ele alınmıştır. Bireylerin ihtiyaçlarının giderilmesi ve sorunlarının çözümü için birey, çevresi içinde, birey anlayışıyla değerlendirilmekte, bireyin çevresi ile etkileşiminde ve çevresindeki sistemlerde değişiklikler yapılmaktadır.

Okul İklimi ve Ekolojik Sistem Yaklaşımı Arasındaki İlişki

Okul iklimi, okul çalışanları tarafından algılanan, onların davranışlarını etkileyen ve okuldaki davranışlara ilişkin kolektif bir algıya dayanan okul ortamının göreceli olarak tutarlı özelliğidir.

Halpin ve Croft (1996), yaptıkları araştırmalar sonucunda, sosyal ilişkileri ifade eden, açık bağımsız, kontrollü, samimi, babacan ve kapalı olmak üzere altı iklim çeşidinin olduğunu ileri sürmüşlerdir

(Pakdanel (1988)'in sınıflandırmasına göre iklim çeşitleri:

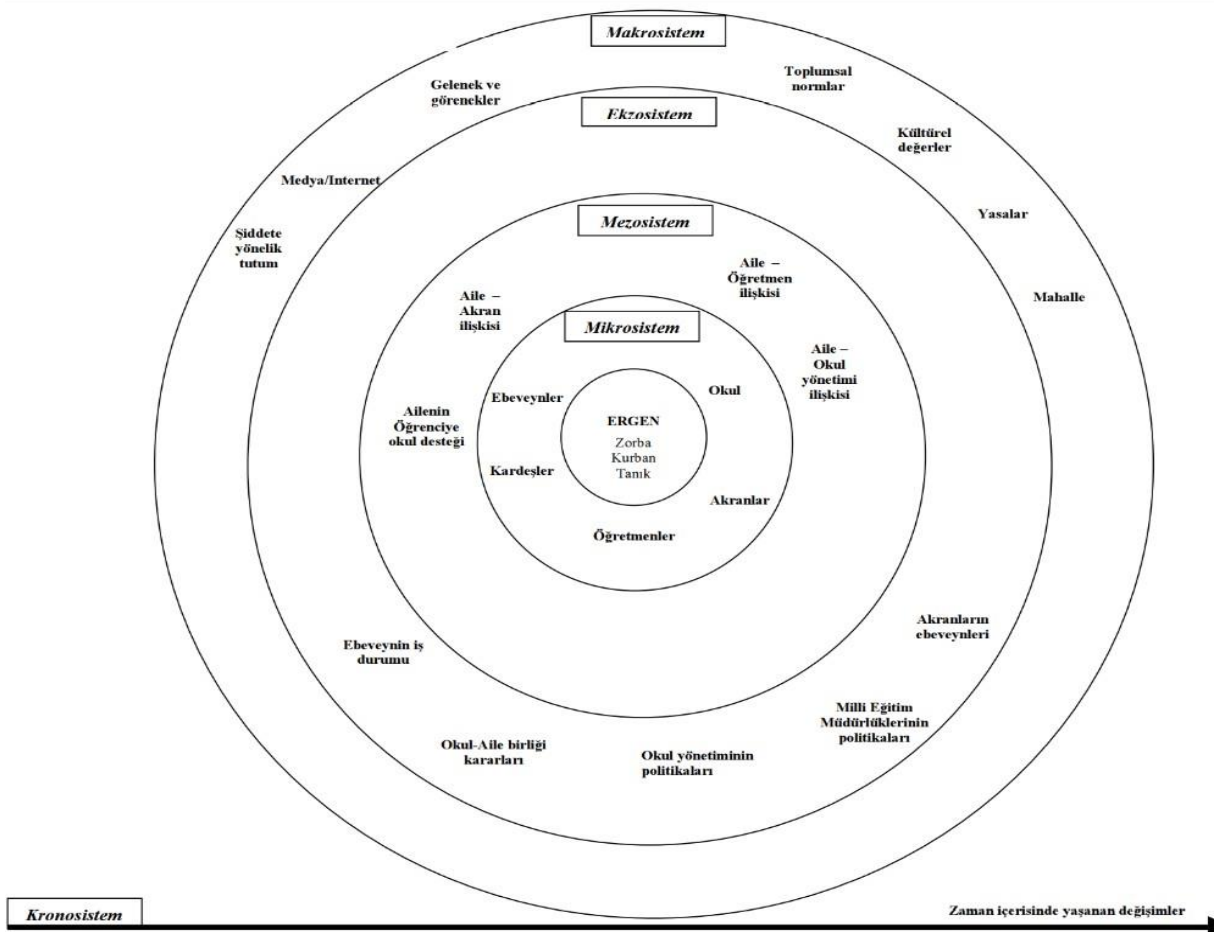
1. **Açık iklim:** Bu iklim türünde, arkadaşça ilişkiler, işleri kolaylaştırıcı, katılımcılığı teşvik gibi faktörler önemlidir ve yönetici örgütte kurmay bir liderlik örneği sergilemektedir.
2. **Özerk (Otonom) iklim:** Bu iklimde ise, yönetici örgütte resmî ve sistemli bir iş yapmak için kendini çalışanlarından uzak tutar.
3. **İdareci iklim:** Bu iklimi, yöneticinin işi kendisinin yapması, arkadaşça ilişkilerin olmaması, yazılı kurallar ve tatmin edilmeyen sosyal ihtiyaçlar karakterize eder.
4. **Samimi iklim:** Bu iklimde arkadaşça ilişkiler hâkimdir ve örgüt üyeleri işlerin nasıl yapılacağı konusunda görüşlerini bildirirler.
5. **Babacan iklim:** Bu iklim kısmen kapalı bir iklim olup, çalışanların birlikte hareket etmediği, grup içinde bölünmelerin olduğu ve yöneticinin sürekli kontrol edici görevinde olduğu bir iklimdir.
6. **Kapalı iklim:** Yöneticinin çalışanları yönlendirmede etkili olmadığı, onların kişisel zenginlikleri ile ilgilenmediği, iş birliğinin olmadığı; grup başarısının minimum düzeyde olduğu resmî bir örgüt iklimi söz konusudur

Okul ikliminin nasıl olduğu okulda birçok ilişki sistemini etkileyebilir. Öğrenciler, aileler, okul yönetimi, öğretmenler ve eğitimle ilgilenen tüm diğer çevrelerin kabul ettiği üzere etkili bir öğretim için olumlu öğrenci davranışları büyük önem arz etmektedir. Konuya bu bağlamda bakıldığı zaman okul ikliminin, okulun eğitim öğretim ortamının anlaşılması, okulda çalışan kişilerle olan ilişkilerinin düzeyi, okul eşyalarının nasıl zarar vermeden kullanılacağı gibi konularda okulun beklentilerinin neler olduğunu ve okulun bulunduğu koşullara göre nasıl davranılacağını belirleyen önemli bir unsur olarak ön plana çıktığı görülecektir. Okul kültürü ve iklimi yöneticilerin okulda nasıl davrandıkları ile de ilişkilidir.

Eğitim Sistemi İçerisinde Ekolojik Sistemin İşlevi

Eğitim sistemi içerisinde karşılaşılan sorunların çözümünde ekolojik sistem yaklaşımının kullanılması sorunların tanımlanmasına ve her boyuttan çözüm önerilerinin getirilmesine neden olabilir. Ekolojik sistem yaklaşımı sorunlara çok boyutlu açılardan bakmamızı sağlayabilir. Bu kuram sayesinde sistemi oluşturan tüm boyutlar ve bu boyutların birbirleriyle olan karşılıklı etkileşimleri incelenebilmekte; olayların ancak bütüncül bir bakış açısı ile açıklamanın olanaklı olduğu kabul edilmektedir.

Doğan (2010)'a göre araştırmalar akran zorbalığının çocukların ve ergenlerin bireysel özelliklerinden kaynaklanan tek yönlü bir problem olmaktan öte aile, okul atmosferi, öğretmen tutumu, arkadaş ilişkileri ve içinde yaşanılan kültürün de rol oynadığı çok boyutlu ve karmaşık bir problem olduğunu göstermektedir.

Şekil 4. Ekolojik sistem kuramı çerçevesinde akran zorbalığı

Mikrosistem kapsamında **akran zorbalığına** sebep olabilecek etmenler aşağıdaki gibi sıralanabilir

- İlgi, sevgi ve sıcaklıktan yoksun bir aile ortamı
- Cezalandırıcı, tartışmacı, düşmanca ve kötüleyici ebeveyn tavırları
- Fiziksel ve duygusal istismar uygulayan ebeveynler
- Okul bahçesi ve oyun alanlarının yetersiz olması
- Öğretmenlerin ve yöneticilerin zorbalık davranışlarını görmezden gelmesi
- Okul yönetimi tarafından fiziksel cezanın uygulanması
- Öğrencilerin okul atmosferi hakkındaki negatif düşünceleri
- Okuldaki akranların saldırgan davranışlar sergilemesi
- Olumsuz davranışlar gösteren akran gruplarına dâhil olması

Mezosistem kapsamında;

- ➡ Okul ve aile arasındaki iletişimin yetersiz veya eksik olması
- ➡ Ailenin onaylamadığı arkadaş grupları

Ekzosistem kapsamında;

- ✦ İş yerinde yüksek stres ve anlaşmazlık yaşayan babaların evde çocuklarına karşı daha otoriter bir tutum sergilemeleri
- ✦ Millî Eğitim Müdürlüğünün eğitim politikaları ve okul yönetiminin akran zorbalığı konusundaki tutumu (rehberlik hizmetinin olup olmaması, okulda meydana gelen saldırgan davranışlara karşı alınan önlemler, disiplin cezaları) öğretmenleri etkileyecek, öğretmen davranışları da dolaylı olarak öğrencileri etkileyecektir.
- ✦ Akranlarının ailelerinin ebeveynlik stilleri

Makrosistem kapsamında;

- ☑ Şiddetin toplumda kabul görmesi
- ☑ Televizyondaki şiddet içerikli programlar
- ☑ Mahallenin sosyo-ekonomik düzeyi

